

Specializacija poklicev v rudarstvu

Poklici v rudarstvu (še ne) izumirajo

■ **Boris Salobir**, doc. dr., univ. dipl. inž. rud. in geot., eur. ing., dolgoletni učitelj rudarskih strokovnih predmetov na poklicni, srednji in višji rudarski šoli v Velenju, na Fakulteti za naravoslovje in tehnologijo v Ljubljani, na Fakulteti na energetiko v Mariboru in na Visoki strokovni šoli za okolje v Velenju. Zdaj je upokojenec.

Zanimanje za poklice v rudarstvu upada že celo desetletje. Večinoma je to posledica zapiranja rudnikov in s tem manjše potrebe po delovni sili. Izven klasičnega rudarstva pa se odpirajo mnogotere možnosti za vključevanje rudarsko izobraženih strokovnjakov na različnih področjih dela: gradbenih, geotehničnih, geoinženirskih in drugih. V tej smeri naj bi v prihodnje potekalo izobraževanje in pridobivanje znanja iz rudarske stroke.

Poklic rudarja

Ob energetske krizi, ki se je pojavila zaradi vojne v Ukrajini, je rudarstvo spet začasno prišlo do svoje veljave. Najbolj seveda pri proizvodnji premoga, saj mnoge države spet podaljšujejo čas zapiranja premogovnikov oziroma celo odpirajo nove, vsaj Kitajska, ki načrtuje postavitve 800 premogovnih elektrarn. Rudarstvo obsega zelo širok spekter poklicev. Klasičnega rudarja pravzaprav ni več. Rudarski poklici se specializirajo, saj se vse delo opravlja s stroji, s pomočjo računalnikov in z doslednim načrtovanjem. Tudi fizičnega dela je v rudnikih zelo malo. Poklic rudarja danes ni več tako težak, kot je bil v preteklosti.

Med rudarske poklice štejemo rudarje na površinskih kopih kovinskih rud, v kamnolomih, glinokopih in gramoznicah, rudarje za pridobivanje premoga izpod zemlje ter rudarje, ki z rudarskimi metodami gradijo predore, vkope, etaže, brežine, podzemne objekte, garaže, skladišča in zaklonišča. Rudarji vrtajo naftne vrtine, geotermalne vrtine, vrtine za pridobivanje zemeljskega plina in iščejo surovine pod vodo. Karkoli že družba proizvaja, vedno je v ozadju ali na začetku procesa rudarsko delo – pridobitev surovine.

Spremembe izobraževalnih programov

Stanje v gospodarstvu je zahtevalo, da smo leta 2008 prenovili izobraževalni program rudarja in rudarskega tehnika ter ju

preimenovali v geostrojnika in geotehnika, saj so bili na novo imenovana poklica in dodana znanja nujni za bodoče zaposlovanje rudarjev, tudi npr. v gradbeništvu. Zanimanje za poklic se je nekoliko dvignilo, vendar po desetih letih hitro upadlo na vsega nekaj vpisanih dijakov v obeh programih. Izobraževanje odraslih za ta dva poklica prav tako ni prineslo veliko kadrov. Narejenih je bilo veliko napak, zato je rudarski poklic postal manj zanimiv. Zapiranje rudnikov in premogovnikov, odklonilen odnos družbe do fosilnih goriv – premoga – ter poseganje gradbenikov in geologov na področja rudarskih del. Zapiranje neizkoriščenih nahajališč rude in premoga je postopek, ki ga je treba izpeljati s 'tresočo roko'. Kar enkrat izločimo iz procesa, se ne vrne več. Ruda ostane za vedno neizkoriščena.

Gradbena zakonodaja je izločila rudarska dela iz procesa izgradnje predorov in podzemnih objektov in tako je rudarstvu ostal le še segment pridobivanja mineralnih surovin. Izobraževalne ustanove so se trudile promovirati rudarske poklice na boljše načine, ki so dostopni in všečni mladim, vendar praktično ni bilo odziva. Kljub promocijam, predstavitvam poklicev po šolah, zgibankam, plakatoma, filmom in osebnim stikom je zanimanje nenehno upadalo.

V preteklosti sta bila rudar in rudarski tehnik univerzalna poklica za izvajanje vseh vrst rudarskih in zemeljskih del na površini in pod zemljo, danes pa je specializa-

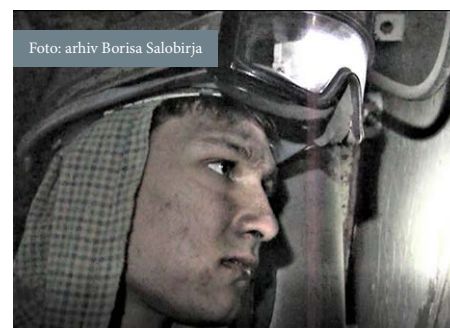

Foto: arhiv Borisa Salobirja

cija potegnila v te vode druge poklice, ki nimajo več zveze z rudarstvom. Rudarji so gradili vse, od rudnikov do predorov, kopali premog, kamen, živo srebro, uranovo rudo, vrtali nafto in urejali plazove ter cestne useke in razstreljevali, kar je bilo potrebno. Od mnogih rudarskih družb jih je ostala le peščica, ki se še spopadajo z rudarsko stroko, večinoma pa so na gradbenem trgu.

Tema naslednjega žarišča:

Čisto srce

Foto: arhiv Borisa Salobirja

Praksa pred teorijo

Odločanje dijakov za izbiro rudarskega poklica, ki pa kljub vsej mehanizaciji le ni lahek in je fizično naporen, da ne govorimo o celotni delovni dobi pod zemljo, je bilo vezano na dokaj slabo predhodno izobrazbo in na pričakovano visoko plačo v rudarstvu – ali če rečemo bolj zapleteno – kvocient znanja neposrednega rudarskega delavca je bil v obratnem razmerju z zaslužkom. To je pritegnilo mnoge dijake, prišleke in predvsem kmečke fante, da bi ob delu na kmetiji na lahko opravili s šolo in dobro zaslužili v rudniku. Ker je rudarsko delo specifično, ko je treba poprijeti zanj, je treba imeti tudi kakšna praktična in konkretna znanja, ne samo znanja iz šole. Predvsem kmečki fantje so bili nezamenljivi. Mentaliteta dijakov je bila usmerjena v fizično delo, čim manj teorije, kar je bila posledica védenja, kako poteka delo v rudniku. Vse, kar je bilo več od prakse, se jim je zdelo odveč. Ob zapiranjju rudnikov, o čemer so mediji nenehno poročali z negativnim predznakom, so se za rudarstvo odločali le še dijaki s slabim učenim uspehom v osnovni šoli, dijaki s končanim dvoletnim skrajšanim programom in dijaki z domačo rudarsko tradicijo. Nekoliko boljše je bilo stanje v tehniškem programu, vendar višje od vpisanih s slabim prav dobrim uspehom nismo prišli. Boljše kadre so rudarstvu odtegnile privlačnejše tehniške šole, in to kljub dvojnimi štipendijam v rudarstvu, brezplačnim učbenikom, brezplačni malici, zagotovljeni zaposlitvi in mnogim drugim ugodnostim.

Šolanje rudarjev

Edina šola, ki še izobražuje za rudarske poklice, je Šolski center Velenje, Šola za strojništvo, geotehniko in okolje. Samostojna ru-

darska šola je zaprla svoja vrata leta 2019, po šestdesetih letih delovanja. Rudarski programi so dobili svoje mesto ob strojnih v šoli za strojništvo. V vseh rudarskih programih je bilo v šolskem letu 2021/22 vpisanih skupaj le 21 dijakov, tako da je pouk potekal večinoma v zelo majhnih skupinah ali celo individualno.

Oživitev rudarskih poklicev je možna s prenovo sedanjih programov v poglobljene nove programe in poklice, in to na naslednje načine:

- iz programov izločiti termin rudarstvo in rudarski, ki za mladino in družbo ni več privlačen,
- ohraniti poklic geostrojnika, geotehnika in geotehničnega laboranta z dodatnimi znanji,
- uvesti poklicne programe geovrtalca in bogatilca mineralnih surovin,
- uvesti program geološkoinženirskega tehnika,
- uvesti program tehnika za podzemne gradnje,
- uvesti program tehnika za pridobivanje mineralnih surovin na površini.

Na kratko – družba potrebuje nove poklice, zato je treba rudarske poklice specializirati in jih prilagoditi današnjim razmeram. Preko gospodarske in inženirske zbornice je treba s pomočjo zakonodaje doseči, da bodo površinski rudniki zaposlovali le kvalificirano delovno silo z rudarskimi znanji in ne le strojnikov gradbene mehanizacije brez kakršnegakoli rudarskega znanja.

Rudarski poklic kot izrazito tradicionalen poklic v prihodnosti ne sme biti več vezan na lokalno rudarstvo in premogovništvo. Ta močna naveza je pripeljala do upada zanimanja zaradi nenehne grožnje z zapiranjem rudnikov. Dijak s končano izobrazbo geostrojnika ali geotehnika je pričakoval in še pričakuje visoko štipendijo, stalno zaposlitev v domačem premogovniku, zelo dobro plačo, vse mogoče ugodnosti, ki izvirajo iz rudarskega poklica, močno socialno varnost in solidarnost podjetja do njega, družine in njegovega dela. Če rudnika ni, ni dijakov. Desetletja je veljalo načelo, da gre rudnik s teboj *od jame do jame*, torej od izobraževanja, zaposlitve do groba. Še takrat, na zadnji poti, rudarja pospremi rudarska godba. Današnja delovna razmerja pa ne gredo ravno v to smer. Žal.

Rudarstvo je še privlačno

Rudarski poklic na vseh ravneh – poklicni, tehniški, višji- in visokošolski ter univerzitetni – je za nekatere še vedno privlačen in se nekako prebija skozi agonijo majhne populacije, obstaja pa bojazen, da bo v celoti zamrl. Današnje stanje, ko rudniki potrebujejo dodatno delovno silo, ne bo trajalo dolgo, kljub povečanemu povpraševanju po rudah, predvsem uranovi, redkih zemljah (redke zemlje so lantanidi in aktinidi, ki so nujni za elektronsko industrijo) in premogu. S končnim zapiranjem rudnikov pa ne bo možnosti za izvajanje prakse in kasneje zaposlitve.

Ocenjevanje znanja pri izobraževanju sledi zahtevam ravni poklicnih in tehniških programov, vendar so odstopanja velika. Zelo majhno število dijakov narekuje popuščanje, prilagajanje, dodatne možnosti pridobivanja in popravljanja ocen. Marsikdaj je treba pogledati skozi prste obeh rok, da dijaka ne izgubimo. Več pomeni ocena iz prakse, na splošno pa je že mnogo let glavno vodilo, da če je dijak dober pri praktičnem delu, potem je vse v redu – mora narediti šolo! Rudniško prakso dijaki izredno radi opravljajo. Dijak, izšolan v rudarskem poklicu, kakršenkoli že je, je veliko več vreden in bolj iskan kot priučeni delavci.

Za pridobivanje znanja iz rudarske stroke, ki se navezuje in preliva na druga strokovna področja, imamo dovolj zelo dobro usposobljenih kadrov, ki lahko rudarsko stroko ponovno približajo mladim, neodvisno od rudnikov v okolici. Če tega ne bomo znali izkoristiti, bomo rudarski poklic kmalu šteli za butičnega in ob spremljanju trendov, kakršni so, svoje rudarje slej ko prej izobraževali le še v tujini. To pa bi bilo po šeststo letih rudarjenja na slovenskih tleh prav sramotno. ◀

Foto: arhiv Borisa Salobirja